

onze muizen 8

1. BOSMUIS (2)

Voortplanting en nestzorg

Na een draagtijd van plm. 23 dagen werpt het wijfje 2-4 maal per jaar 3-7 jongen, die blind, doof en onbehaard ter wereld komen, doch reeds 2 weken later normaal zien en horen. Ongeveer 2½ maand na de geboorte zijn de jonge bosmuizen geslachtsrijp en ze bereiken de bescheiden leeftijd van maximaal een jaar. In gevangenschap planten de dieren zich moeilijk voort.

Aangezien de bosmuis met meer zorg dan bv. de veldmuis (*Microtus arvalis* Palles) de plaats van zijn nest kiest, is de zuigelingensterfte minder afhankelijk van bizarre weersomstandigheden; daarentegen moeten de dieren soms flinke afstanden afleggen om te fou-rageren.

Het nest heeft verscheidene ingangen en het bevindt zich op droge plaatsen onder bomen, struiken of heggen, soms al op 20-30 cm diepte. De nestkamer wordt bekleed met vegetatiemateriaal.

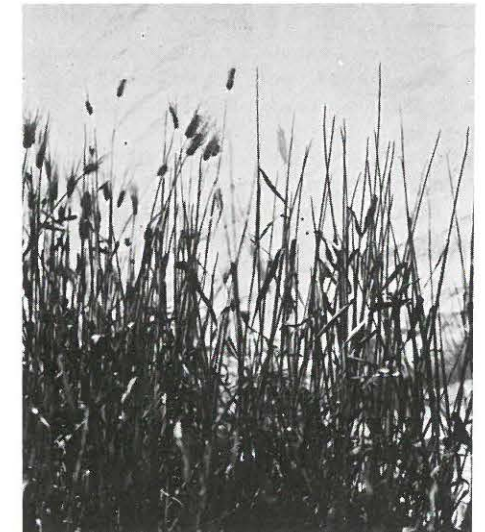
Slechts bij uitzondering nestelt de bosmuis bovengronds en dan nog bij voorkeur in een verlaten vogelnest.

Jonge bosmuizen kunnen gemakkelijk worden verward met huismuizen (*Mus musculus*), doch zijn daarvan wel te onderscheiden: de bosmuis heeft een vaalwitte buik en verplaatst zich meestal sprongsgewijs, terwijl de huismuis (grijze buik) zich lopend voortbeweegt.

Graven en springen

Observeren wij de bosmuis op zijn tocht naar beneden, dan zien we dat de aarde met de voorpoten wordt losgewoeld en onder het lichaam dóór naar achteren geworpen. Zodra de kop onder de grond is verdwenen, verloopt de gang verder schuin omlaag en bijt het dier met de tanden de aarde los; de voorpoten werpen die onder de buik waarna de achterpoten voor verder transport zorgen. Dat dit laatste met behoorlijke kracht gebeurt, blijkt uit waarnemingen van Löhrl (1938): van een diepte van 20 cm kwam de aarde nog bovengronds terecht. Zelfs rug en flanken functioneren bij het loswoelen van de grond boven en opzij van het dier: draaiend om z'n as werkt het zich naar beneden.

Aangezien de muis steeds na 10-20 sec. bij de uitgang even poolshoogte gaat nemen, zal hij op een gegeven moment ontdekken dat daar te veel aarde ligt opgehoopt: gevaar van instorten. Snuit en voorpoten weten echter in ijtempo erger te voorkomen en diezelfde lichaamsdelen komen in actie als op een bepaalde diepte de grond niet meer in één ruk naar boven kan worden verplaatst.

Door bosmuis afgevreten aren; halmen intact.

In het vrije veld herkent men de bosmuis al direct aan de typische manier van voortbewegen. Daar de achterpoten veel langer zijn en bovendien krachtiger ontwikkeld dan de voorpoten, is het dier in staat zich springend te verplaatsen: boogsprongen tot een lengte van 40-80 cm en een hoogte van 60 à 65 cm.

Löhrl (1938), die het leven van de bosmuis grondig heeft bestudeerd, geeft hierbij de volgende bijzonderheden. Moet de muis afstanden afleggen, groter dan 2 à 3 meter, dan doet hij dat bij voorkeur springend. Doch hoewel de Friese naam „hazzemûs” dat misschien zou doen vermoeden, wijst Löhrl elke vergelijking met de sprongen van de haas beslist van de hand, zowel t.a.v. de manier van springen als van de spronggrootte. De bosmuis zet nl. de voorpoten niet na elke sprong op de grond en herinnert dus in dit opzicht aan de springmuizen (*Jaculinae*) van Afrika, Azië en zuid-oost-Europa.

Het springen geschiedt overigens niet alleen bij het vluchten, doch ook onder normale omstandigheden.

Zintuigen

Hiervan zijn reuk en gehoor redelijk ontwikkeld, de eerste beter dan bij de woelmuizen. Het gezichtsvermogen is niet scherp en nagenoeg alleen gevoelig voor bewegende objecten. De bijzonder lange snorharen (tastzin) wijzen op nachtelijke activiteit, evenals trouwens de grote oren en ogen.

Met de huismuis heeft de bosmuis de behoorlijk ontwikkelde oriëntatiezin gemeen. Verplaatst hij zich over wat grotere afstanden — enkele tientallen meters — dan helpen markante punten in het terrein, bv. een sloot, weg, boom of berm, hem bij het vinden van de weg terug.

Löhrl (1938) vermeldt een geval waarin een bosmuis 's nachts over een afstand van bijna 400 m was verplaatst en reeds de volgende dag op de oorspronkelijke plek werd teruggevangen. De prestatie was des te opmerkelijker omdat men het dier in een geheel afwijkend biotoop had gebracht.

Het leervermogen (= het verwerken van ervaringen) staat ongeveer op het peil van dat van de huismuis (*Mus musculus*), dus iets hoger genoteerd dan bij bruine en zwarte rat (*Rattus norvegicus* en *Rattus rattus*).

2. GROTE BOSMUIS

In België en Luxemburg is de grote bosmuis zeer algemeen, maar hij komt verder in geheel midden-Europa voor. In Nederland is hij echter vrij zeldzaam; tot 1957 was slechts één waarneming bekend, nl. in het zuidelijke deel van de St. Pietersberg bij Maastricht (Husson, 1957).

Hoewel de grote bosmuis zich allereerst in afmetingen van zijn kleinere soortgenoot onderscheidt, zijn er nog enkele verschillen:

- a. de opvallend gele ring om de hals (keelband);
- b. de scherpere demarkatie van de roest- of kastanjebruine rug en de witte buik: vaak een smalle gele zône;
- c. de grotere achtervoet: gemiddeld 2,5 cm.

Bij een lichaamslengte van 9,5-12 cm, bezit het dier een staart van 9-12 cm.

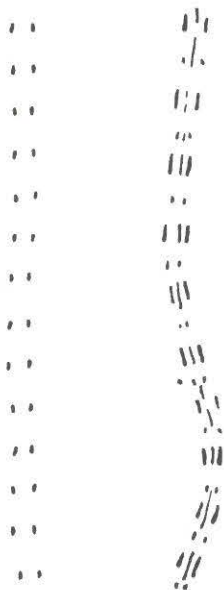
Het houdt zich meer dan *Apodemus sylvaticus*, in dichte bossen op: beuk, eik, een enkele maal in dennebossen zonder lage vegetatie.

Verder komen leefwijze, voortplantingsschema en lichamelijke capaciteiten vrijwel met die van de gewone bosmuis overeen. Evenals deze is hij een uitgesproken nachtdier, dat in de vroege morgenuren jaagt. Hij klimt uitstekend en beweegt zich met grote sprongen voort.

De vraag of men *Ap. sylvaticus* en *Ap. flavicollis* als ekologische rassen of als zelfstandige soorten moet beschouwen, wordt slechts door enkele schrijvers, o.a. Schäfer (1935), in eerstgenoemde zin beantwoord.

Zij, die de tweede opvatting huldigen, wijzen op de verschillen in grootte, kleur, afmetingen der ledematen en aantal staartringen; dit laatste is nl. bij veel knaagdieren kenmerkend voor de soort: de staart van de gewone bosmuis telt 120-180 ringen, die van de grote bosmuis 170-240.

Zimmermann (1936) attendeert bovendien op het feit dat nooit een vermenging door kruising is geconstateerd, zelfs op plaatsen waar beider biotopen aan elkaar grensden. Evenmin kon ooit een scherpe isolatie van die biotopen worden vastgesteld.

G. J. Pop
Afd. Bestrijding van Ongedierte

Prenten van:

links: veldmuis;
rechts: bosmuis. De sprongen zijn herkenbaar aan de zwaardere prenten der achterpoten. Ook het sleepspoor van de staart is duidelijk zichtbaar.